

Abelias innspill til ny nasjonal digitaliseringsstrategi

Abelia er NHOs landsforening for kunnskaps- og teknologibedrifter. Våre 2 800 medlemsvirksomheter og de 65 000 ansatte som arbeider her, bidrar hver dag med å løse komplekse problemstillinger for å omstille Norge fra et råvareeksporterende land til et digitalt og bærekraftig kunnskapssamfunn. Abelia-medlemmene arbeider primært innen teknologi - og rådgivernæringene, undervisning, forskning, frivillig og ideell sektor, kreative virksomheter og interesseorganisasjoner.

Abelia takker for muligheten til å gi innspill til den kommende digitaliseringsstrategien.

Våre innspill bygger på en omfattende innspillingsprosess med norsk næringsliv rundt i hele landet, innspillsmøte på næringslivets hus 17. oktober, der også statsråden deltok, og tidligere gitte innspill. Vi stiller oss også bak fellesinnspillet gitt fra NHO, Digital Norway, Abelia, og signert flere av NHOs landsforeninger.

Abelia mener en ny digitaliseringsstrategi må bygge videre på, og styrke ambisjonsnivået som kommer til uttrykk i nåværende strategi og tilgrensende strategier og stortingsmeldinger hvor vi også har gitt innspill, deriblant Nasjonal strategi for kunstig intelligens (2020), Meld. St. 22 (2020 – 2021) Data som ressurs, Norske datasenter - bærekraftige, digitale kraftsenter (2021), Digital21 (2018) og Nasjonal strategi for eID i offentlig sektor (2023). Strategien kan imidlertid ikke bare bli et nytt dokument i rekken, men bør sette et nytt ambisjonsnivå for digitaliseringspolitikken som sådan, for næringslivet, og for digitalisering av de store tjenestesektorene.

Videre bør strategien der dette er relevant speile den europeiske digitaliseringsstrategien og EUs digitale kompass med tilhørende handlingsplaner, programmer og regelverksarbeid.

Våre innspill er utarbeidet med dette som utgangspunkt.

Overordnede merknader

Ny teknologi er en av de viktigste driverne for produktivitetsvekst, nytt næringsliv og derfor også norsk omstillingsevne. Det norske teknologinæringslivet skaper verdier for 210 milliarder kroner og sysselsetter 110 000 mennesker, ifølge vår nøkkeltallsrapport for norsk tech fra juni 2023. Det gjør næringen til en av de mest produktive etter oljenæringen. Tech-virksomheter vokser raskere og gir effektiviseringsgevinster i alle andre næringer.

Næringen lever med andre ord godt på egen kjøll, også i Norge, og har i utgangspunktet ikke særlige omstillingsutfordringer eller behov for støtte. Likevel laget Abelia sammen med medlemmer i januar Teknologinæringslivets vekstplan for Norge, som ble overlevert til næringsministeren i januar. Vekstplanen er ikke bare en plan for sektorens egen vekst, men først og fremst en plan for hvordan Norge skal omstilles og vokse videre som kunnskaps- og teknologinasjon.

Teknologi, og særlig digital teknologi, er sektorovergripende og samfunnsendrende. Digitalisering legger seg som et smart lag over det meste vi produserer av varer og tjenester. Det griper inn i alt fra industri, bygg og anlegg til oppdrettsnæring, landbruk og matproduksjon, service og handel, transport og energiløsninger. Digitaliseringen gjør at vi får mer ut av de ressursene samfunnet har.

En nasjonal digitaliseringsstrategi må i sin natur være sektorovergripende, og Abelia mener derfor det vil være nødvendig også med sektorovergripende tiltak og målsetninger. For å sikre eierskap og samhandling med andre departementer vil vi også oppfordre til at strategien signeres av flere statsråder. Digitalisering handler om forvaltning, men også om næringspolitikk, kunnskapspolitikk, forskning og høyere utdanning, innovasjon, justispolitikk og sikkerhetspolitikk. Digitalisering må anvendes målrettet for å løse bemanningskrisen i helsevesenet, bidra til kvalitet i skolen, skape et robust forsvar og sikre energiomstillingen for å nevne noe.

Digitalisering utfordrer sektorprinsippet i norsk forvaltning, og dersom en ny nasjonal digitaliseringsstrategi skal få virkning må den gjøre det samme. Vi foreslår derfor som et av strategiens viktigste tiltak et eget regjeringsutvalg for digitalisering, og at det opprettes et felles og offentlig rapporteringssystem for pågående og planlagte digitaliseringsprosjekter i offentlig sektor. Dette vil kunne gi en helhetlig oversikt over prosjekter på tvers av alle departement, og øke muligheten for samhandling, planlegging og analyse. Det vil lette næringsliv og sivilsamfunnets respons på store endringer i det offentlige. Rapporteringen bør også inkludere forventet gevinstrealisering, særlig i form av redusert arbeidskraftbehov.

Vi har dårlig tid

Det har i utgangspunktet ikke manglet på strategier, planer og meldinger knyttet til digitale teknologier de siste årene, og flere av dem er nevnt over. Gjennomgående i disse dokumentene kan vi lese at Norge har et godt utgangspunkt, og gode forutsetninger for å lykkes. Ambisjonene er også jevnt over gode. Samtidig ser vi stadig tydeligere tegn på at utviklingen går for sakte, og både Abelias omstillingsbarometer, DESI-indexen og FNs E-Government Index viser klare tegn på at Norge faller bakpå sammenlignet med andre land. Norsk næringsliv ligger ikke i noen teknologifront, annet enn der vi har sterke naturgitte fortrinn og i enkelte nisjer.

Abelia mener vi ikke kan nøye oss med å fortsatt være "over snittet". Norge har, med et av verdens høyeste lønnsnivå, en aldrende befolkning og en næringsstruktur sentralisert rundt noen få naturressurser, et særskilt behov for effektivisering og bruk av ny teknologi og digitale løsninger. Vi er avhengige av å være i verdenstoppen for å kunne fortsette å være ett av verdens rikeste, og ikke minst likeste, samfunn. Da hjelper det ikke at vi fortsatt rangerer over land med helt andre næringsstrukturer, kompetansetilfang og kostnadsnivå. Vår fremste oppfordring i arbeidet med en ny nasjonal digitaliseringsstrategi som skal omfatte både offentlig og privat sektor er derfor at situasjonsanalysen må oppdateres; vi ligger ikke lengre så godt an, og vi har dårlig tid.

Se til EU og sett konkrete mål

EU har i forbindelse med sin strategi utarbeidet et «digitalt kompass». Dette er et kompass som synliggjør retningen arbeidet må ta hvis man skal lykkes med digitalisering i Europa. Målsetningene er helt konkrete. Man må jobbe langs flere akser: kompetanse, infrastruktur, næringsliv og offentlig sektor. Dette digitale kompasset er også brukt som inspirasjon i vårt arbeid med innspillet. For å lykkes er også innovasjonsfremmende samhandling mellom offentlig sektor og næringslivet helt avgjørende, og vi bør derfor, som Finland, legge dette i kjernen av vår versjon av kompasset.

For at strategien skal kunne følges opp, og for å kunne si noe om hvorvidt strategi og tiltak har effekt, trenger vi også konkrete målsetninger. I regjeringens forrige digitaliseringsstrategi – "En digital offentlig sektor", fra 2019, finner vi gode ambisjoner for digitaliseringsarbeidet, men det settes ingen konkrete mål. Det samme gjelder de øvrige nevnte strategier og meldinger. Det er bemerkelsesverdig hvordan norsk politisk strategi utformes gjennom optimistiske formuleringer og tvetydige ord, som først og fremst er valgt for å ikke skulle påvirke kommende budsjettprosesser. Det er ikke strategi, i noen betydning av det ordet.

EU har på sin side konkrete mål i sine digitale strategier, på vegne av næringslivet så vel som myndigheter og offentligheten. Innen 2030 er det satt mål om 20 millioner IKT-spesialister, antallet enhjørninger skal dobles, 80% av befolkningen skal bruke eID og tre av fire selskaper skal bruke skyløsninger, tungregning og kunstig intelligens, for å nevne noen. Kan Norge ha lavere ambisjoner, som rikt utenforland?

Abelias europeiske paraplyorganisasjon Digital Europe lanserte i november sitt nye digitale manifest Europe 2030: A Digital Powerhouse¹ som også setter konkrete måltall og viser ambisjoner vi mener Norge må dele.

¹ <https://www.digitaleurope.org/resources/europe-2030-a-digital-powerhouse-digitaleuropes-manifesto-for-the-next-commission/>

Kompetanse

Mangel på kompetanse er blant annet den enkeltstående største hindringen for å ta i bruk kunstig intelligens, sier bedrifter i hele Norden ifølge rapporten "The Nordic State of AI" fra 2022. Abelia-medlemmer bekrefter dette inntrykket, og mangel på kompetanse rapporteres som den desidert største veksthindringen i teknologinæringslivet. Dersom både offentlig og privat sektor skal klare å gjennomføre den nødvendige digitale omstillingen og utvikle nye digitale løsninger, er vi helt avhengige av flere kloke hoder på feltet. De viktigste politiske tiltakene som kan gjøres for å få opp digitaliseringstakten er derfor tiltak som øker tilgangen på teknologikompetanse på alle nivåer.

Abelia mener:

- **Flere IKT-studieplasser.** Norge må øke utdanningskapasiteten av IKT-kandidater – i dag har vi ca 2.800 IKT-studieplasser, men langt flere søkere og tilgjengelig kapasitet for å utdanne flere. En rapport fra Samfunnsøkonomisk Analyse viser et kompetansegap på 40.000 IKT-hoder innen 2030. Dette gapet blir større fordi det ikke finnes nok studieplasser. På oppdrag fra Abelia oppdaterte SØA sin rapport nå i vår, som avdekket av behovet er særlig stort for systemutviklere, og spesialister innen cybersikkerhet og kunstig intelligens.
- **Gi SMB'er insentiver til å drive etter- og videreutdanning.** Det bør innføres kompetansefunn etter modell fra SkatteFUNN for å stimulere til økt etter- og videreutdanning, og sikre en bedre deling av kostnader til etter- og videreutdanning mellom næringslivet og det offentlige.
- **“Elektrikere med doktorgrad”.** Y-veien er viktig for å sørge for mer mobilitet i utdanningssektoren, og bør utvides til å gjelde flere utdanningsretninger som eksempelvis informatikk.
- **Techvisum/ekspressbehandling for særlig tung IT-kompetanse.** Selv om vi får på plass flere studieplasser og mer etter- og videreutdanning, vil vi neppe få tak i all kompetansen vi trenger. En viktig strategi for å demme opp for kompetansemangelen i bedriftene er å hente kompetanse fra andre land. Kampen om topptalentene er imidlertid hard. Bedriftene står i fare for at de smarteste hodene og deres familier heller velger tilbud i andre land enn å vente på oppholdstillatelse i Norge. Det bør derfor innføres en ordning for ekspressbehandling av søknader om oppholdstillatelse for særlig tung IT-kompetanse.
- **Kunstig intelligens og digital sikkerhet inn i alle utdanninger.** Selv om den største kompetansemangelen er knyttet til spesialistutdannede, har den siste tids utvikling innen kunstig intelligens potensialet til å påvirke svært mange arbeidsplasser, også ut over teknologinæringslivet. Vi mener derfor digital kompetanse og grunnleggende forståelse for kunstig intelligens vil bli viktig i grunnopplæringen, videregående opplæring og i studieløp også utenfor IKT.

- **Lær kidsa koding – og hold dem interessert i realfag.** Interessen for STEM-fag må stimuleres gjennom hele opplæringsløpet – fra barnehage, gjennom grunnskolen, og videregående opplæring. Nasjonalt senter for realfagsrekruttering bør styrkes, og tiltak som Lær kidsa koding og lignende ideelle aktører må løftes frem og sikres en plass i skolen.
- **Økt innsats på næringsrettet digitaliseringsforskning.** Det bør opprettes sentre for Næringsrettet digitaliseringsforskning, som anbefalt i DIGITAL21, og midler til IKT-forskning bør økes.
- **Nasjonal medfinansiering til DIGITAL Europa.** Norsk deltakelse i DIGITAL Europa har vært svært viktig, men de fleste av virkemidlene i DIGITAL krever nasjonal medfinansiering. Vi Abelia ser svært positivt på at regjeringen setter av 20 millioner kroner til medfinansiering av EDIHene, og mener dette er et viktig og godt første skritt. Dette må imidlertid følges opp av en ordning for nasjonal medfinansiering for prosjekter i DIGITAL etter model fra Retur EU.

Regulering, tilsyn og standarder

Norge er et lite land med en åpen økonomi og et teknologinæringsliv som konkurrerer globalt. Abelia er derfor opptatt av at regulering av teknologi må følge internasjonale standarder og reguleringer tett, for ikke å skape konkurranseulempes.

Samtidig er vi for få til å gjøre alt selv, og vi er avhengige av internasjonalt samarbeid og handel både for at norsk næringsliv skal lykkes, og for å få tilgang til de beste løsningene for samfunnet.

Abelia mener:

- **Parallell implementering av EU AI Act.** Norge bør implementere EUs AI Act for å sikre harmonisert regelverk i EØS-landene, i samme tempo som EUs medlemsland.
- **Tilsyn som fremmer, ikke hemmer innovasjon.** Tilsynsvirkningen som kommer som et krav gjennom EUs AI Act vil bli viktig, og organiseringen kan bli avgjørende for hvorvidt reguleringen virker innovasjonsfremmende – eller hemmende. Vi mener utredning fulgt opp av en høring på organisering av tilsyns- og håndhevingsoppgavene med innspill fra næringslivet så raskt som mulig, vil være nødvendig for å sikre fremdrift og god organisering. Vi har i dag ikke tilstrekkelig grunnlag til å si hvordan vi mener tilsynet bør organiseres, men Abelia er skeptiske til å gi oppgaven til Datatilsynet.
- **Særnorske reguleringer kan bli en hemsko.** Samtidig som EU utvikler sitt rammeverk for regulering av kunstig intelligens har vi merket oss flere aktører som ønsker tydeligere norsk regulering. Abelia vil advare om at særnorske reguleringer kan hindre innovasjon, samtidig som det risikerer å gå på tvers av europeisk regulering. Imidlertid kan det finnes legitime årsaker til at Norge skulle trenge særlig regulering av enkelte aspekter eller endringer i

eksisterende regelverk knyttet til kunstig intelligens, for eksempel i sektorregelverk. Vi mener slik tilleggsregulering må treffe konkrete problemstillinger og utfordringer, og brukes sparsommelig.

- **Styrke sandkassene og tilrettelegge for samspill.** I det foreløpige utkastet til AI Act anbefales medlemslandene å opprette regulatoriske sandkasser. Abelia mener dette er et viktig tiltak for å sikre forutsigbarhet for næringslivet og offentlig sektor rundt bruk av kunstig intelligens. Gjennom den nasjonale strategien for kunstig intelligens ble det opprettet en regulatorisk sandkasse på kravene personvernreglene stiller til utvikling og bruk av kunstig intelligens som tar i bruk personopplysninger. Sandkassen, i regi av Datatilsynet, har ikke hatt den mengden prosjekter vi kanskje hadde håpet, men har like fullt gitt verdifull læring og bør bestå. Samtidig bør det vurderes flere sandkasser, på andre områder enn personvern, som for eksempel konkurranse-, arbeids- eller immaterialrett.
- **Standarder som virkemiddel.** Standarder er et nødvendig og viktig verktøy for å ivareta sikkerhet, sikre samhandling og for å stille krav til produkter, tjenester og prosesser. Standarder spesifiserer krav og retningslinjer til prosesser og tjenester innenfor de fleste områder og er et viktig virkemiddel for å sikre målene i digitaliseringsstrategien. Standarder er et godt supplement til regelverk og forskrifter og bør være en sentral del av vurderingen når man vurderer virkemidler for digitaliseringsarbeidet.
- **Sikre ressurser til internasjonalt standardiseringsarbeid.** Standardisering innen digitalisering er internasjonal, og standardorganisasjonenes deltakelse i internasjonale standardorganisasjoner som CEN, ISO, ETSI og ITU kan sikre Norge innflytelse og medvirkning på utvikling av internasjonale standarder. Den nye digitaliseringsstrategien må sikre standardorganisasjonene nødvendige ressurser til å delta aktivt i det internasjonale standardiseringsarbeidet.

Digital infrastruktur

Abelia er kjent med at det parallelt med arbeidet med ny nasjonal digitaliseringsstrategi foretas en revisjon av datasenterstrategien, og mener dette arbeidet må sees i sammenheng. En solid digital infrastruktur er avgjørende for digitaliseringsarbeidet i offentlig, privat og ideell sektor.

Abelia mener:

- **Datasentre.** Digitalisering og især utvikling og bruk av kunstig intelligens krever lagringskapasitet og prosessorkraft, som krever datasentre. Tilstrekkelig datasenterkapasitet er derfor grunnlaget for å utnytte mulighetene digitalisering og kunstig intelligens gir. Abelia mener derfor det må legges til rette for etablering av mer datasentervirksomhet i Norge, gjennom stabile og gode rammevilkår, raskere saksbehandling og tilgang på strøm.

- **Tungregning.** Abelia er svært positive til at forrige regjering i 2019 gikk inn med 40 millioner til utbygging av tungregningskapasitet gjennom EuroHPC, og mener tiltaket er viktig for å sikre tilgang til kapasitet på feltet. Samtidig ser vi at der det tradisjonelt har vært universiteter og forskningsinstitusjonene som har vært de store brukerne av høykapasitetsberegninger og stordataprosessering er dette nå kapasitet stadig større deler av næringslivet også er avhengige av. Sigma2 kan selge inntil 5 % av den totale kapasiteten til kommersielle kunder, men dette skal selges til markedspris, og kapasiteten er for lav til å være et reelt alternativ for alle. Abelia mener derfor det bør utredes ordninger for å sikre tilgang til tungregning for større deler av næringslivet, for eksempel formidlet gjennom EDIHene eller andre næringsøkosystemer i samarbeid med Nasjonalt kompetansesenter for HPC.
- **Realiser gigabitsamfunnet.** Sammen med datasentre er også god og robust bredbåndsinfrastruktur nødvendig for tilgang til mulighetene kunstig intelligens gir. Mangel på høyhastighetsbredbånd skaper digital, geografisk marginalisering. Det er derfor nødvendig med fortsatt fokus på bygging av høyhastighetsnett i distriktene, og det er i økende grad som følge av ekstremvær og geopolitisk uro også nødvendig med sterkere robusthet i den digitale infrastrukturen. I 2030 bør målet være tilgang til bredbånd med hastighet på minimum 1 gigabit pr sekund for tilnærmet alle husholdninger, bedrifter og offentlige kontorer. Statens tilskudd i statsbudsjettet til bredbånd og robuste ekomnett bør dermed økes til 1 milliard kr per år i perioden 2024-2030.
- **Det nye nødnettet må realiseres ved å bruke de kommersielle mobilnettene** i så stor grad som mulig, noe som vil bidra til økt robusthet for alle.
- **Vi trenger å bygge langt mer robuste nett** som tar høyde for redundans og sikkerhetsaspektene. Verden har forandret seg, trusselbildet har endret seg og vår avhengighet av solid infrastruktur er befestet. Bedrifter må ha tilgang til en robust og sikker infrastruktur med tilfredsstillende redundans i hele Norge.
- **Språkmodeller** er den siste tiden løftet frem som en nyere del av den digitale infrastrukturen, og skiller seg fra andre generative modeller som for eksempel bildegenerering ved at det norske språket som er grunnlaget for modeller på norsk i seg selv er en viktig kulturbærer. Digitaliseringsstrategien bør igangsette et arbeid med strategi for forskning og utvikling av modeller trent på norsk språk. Offentlig sektor må stille språkressurser tilgjengelig for trening og forskning, og språkbanken ved nasjonalbiblioteket bør sikres ressurser til drift og videreutvikling.

Bruk av kunstig intelligens i næringslivet og offentlig sektor

Kunstig intelligens (KI) som fagfelt har vokst enormt i omfang de siste årene. Takket være kraftigere og langt billigere regneressurser, større mengder tilgjengelige data og fremskritt i algoritmer og programvare har dette teknologifeltet opplevd en voldsom utbredelse på kort tid. Kunstig intelligens er, som fremhevet i regjeringens Digital21-strategi, en av basisteknologiene for digitaliseringen av næringslivet. Teknologien gjøres stadig mer tilgjengelig for alle, og utgjør en del av kjernen i digital innovasjon og omstilling.

Abelia mener:

- **Gi veiledning som oppmuntrer til bruk.** Veilederen for utvikling og bruk av AI i offentlig sektor fra digitaliseringsdirektoratet (i åpen beta) er et godt utgangspunkt, men lite kjent og ganske generell. Det bør derfor utvikles kortere, mer spissede veiledere særlig for bruk av ulike typer kunstig intelligens til ulike formål for offentlig sektor.
- **Bygg generell kompetanse.** Det er behov for grunnleggende opplæring i kunstig intelligens i både offentlig og privat sektor. Lanseringen av en norsk versjon av Elements of AI som tiltak i nasjonal strategi for kunstig intelligens og opprettelsen av Digital Norway er ikke i seg selv tilstrekkelig til å dekke behovet. Grunnleggende forståelse for teknologi – inkludert kunstig intelligens – og hvordan denne kan brukes, bør være en forutsetning for alle arbeidstakere i Norge.
- **Skap trygghet gjennom kunnskap.** Utbredelsen av kunstig intelligens gjør det også enklere enn noen gang å drive desinformasjon, svindel og andre ulovlige og uetiske handlinger i stor skala. Kompetanse på digital sikkerhet, kildekritikk og kunstig intelligens er derfor viktigere enn noen gang, og bør prioriteres i folkeopplysning, ansattopplæring og utdanning. Samtidig kan kunstig intelligens også benyttes som middel i kampen mot aktører med uedle hensikter, og det offentlige kan gjennom innovative offentlige anskaffelser og samarbeid med næringslivet bidra til utvikling av nye og bedre verktøy.
- **Stimuler til eksperimentering og læring.** Kunstig intelligens er ikke én ting, og brukes i alt fra robotstøvsugere til autonome våpen. For å utforske mulighetene for bruk av kunstig intelligens i offentlig og privat sektor er det derfor viktig at kompetanse på kunstig intelligens møter domenekompetanse, og at det utforskes tiltak på sektornivå. Innovative offentlige anskaffelser, offentlig-privat samarbeid og innovasjonsvirkemidler kan være gode tiltak for å utforske mulighetsrommet.
- **Samhandling, samarbeid og samspill.** Vi har gode digitale registre, og datadeling mellom offentlig og privat sektor vil være en nøkkel for at Norge på mange måter kan være et foregangsland i anvendt KI.

Data

Teknologien endrer samfunnet vårt og hverdagen vår, på tvers av bransjer, sektorer og i privat så vel som og offentlig virksomhet. Data står i sentrum for denne transformasjonen. Forvalter norske private og offentlige virksomheter dataene riktig, kan datadrevet innovasjon bli en av landets viktigste drivere for økt konkurransekraft, vekst og bærekraft. Ekspertgruppen for deling av industridata pekte blant annet på juridisk usikkerhet og kompetansemangel som utfordringer for datadeling i industrien i dag, og Abelia har anbefalt tiltak på disse områdene tidligere i dokumentet.

Samtidig har vi også over tid etterlyst tiltak for å sikre at offentlig sektor deler data. De største hindringene for ytterligere utnyttelse av data i dag er kompetansemangel i arbeidsmarkedet, rettslig usikkerhet i næringslivet som hindrer deling av data, offentlig sektors manglende evne og vilje til å dele data med næringslivet, samt konkurranse fra offentlig sektor. Vi vil også understreke viktigheten av en fortsatt satsning på infrastruktur for å unngå fremtidige store hindringer i utnyttelse av mulighetsrommet som ligger i den databaserte økonomien.

Abelia mener:

- **Plikt til å dele i offentlig sektor.** Målsetningen fra forrige digitaliseringsstrategi om å "dele når man kan, skjermes når man må" bør videreføres, og det bør innføres plikt til aktiv deling i en ny offentlighetslov.
- **Dataeiere må tilbys bedre bistand** fra myndigheter til å avgjøre hva som er sensitive og ikke-sensitive data, og hvordan de skal behandles gjennom verdikjedene.
- **Deling av data i næringslivet** bør baseres på frivillighet og markedsmessige prinsipper. Det bør legges til grunn en prinsipiell holdning til at plikt til deling av data fra næringslivet eller ideell sektor kun innføres ved kritiske samfunnsfunksjoner eller som del av avtaler som offentlige anskaffelser eller som del av konsesjoner.

Personvern

Abelia er kjent med at deler av digitaliseringsstrategien også vil følge opp anbefalinger fra personvernkommissjonen og utdype regjeringens personvernsstrategi. Vi henviser til vårt høringsvar på personvernkommissjonens utredning for våre innspill på den.

Abelia har over tid opplevd at ulike etater, kommuner og offentlige instanser tolker personvernsreglene svært ulikt, og i flere tilfeller mangler helt grunnleggende funksjoner for overholdelse av regelverket. Datatilsynets funn fra tilsyn med kommuner i 2023 viste blant annet at hele 60 av 94 kommuner har svært mangelfulle eller helt mangler en overordnet sikkerhetsstrategi og to tredjedeler mangler eller har svært mangelfulle retningslinjer og rutiner for risiko- og sårbarhetsanalyser. I september fremkom det også etter tilsyn at NAV sine styringssystemer ikke er tilfredsstillende for å sikre etterlevelse av personvernregelverket, og at sikringen av konfidensialiteten i IT-systemene heller ikke er tilfredsstillende.

Også i privat- og i ideell sektor oppleves dagens regelverk utfordrende, særlig for mindre virksomheter, og det brukes mye ressurser på å sikre etterlevelse.

Abelia mener derfor fokuset på personvern i en ny digitaliseringsstrategi først og fremst bør ligge på å sikre bedre forståelse og etterlevelse av regelverket dagens, og tiltak for bedre veiledning, maler og kompetanseheving.

Abelia mener:

- **Samling av behandlingsansvar.** Muligheter for organisering av behandlingsansvar og andre personvernfunksjoner til større enheter i offentlig sektor bør utredes.
- **Datatilsynet.** Det bør gjennomføres en utredning av datatilsynets mandat og rolle, med formål å skape et tydeligere skille mellom tilsyn og håndheving, herunder veiledning, og ombudsfunksjonen.
- **Digitalt samtykkeregister** i Altinn bør utvides til å kunne dekke flere funksjoner. Tiltak som legger til rette for deling ved samtykke bør prioriteres, og løftes opp for å muliggjøre bruk på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Denne typen systemer vil ikke bare gjøre det enklere for borgerne å dele data de ønsker, med dem de ønsker å dele med, men også sikre at samtykke kan gis tryggere og tilbaketrekkes.
- **Også for helsedata må det på plass et digitalt samtykkeregister.** Å gi samtykke til deling av for eksempel helsedata hjemme mens man er frisk og kan lese om forskningen og vilkår, fremfor på papir i sykesengen, vil være en fordel både for den enkelte og for forskningsprosjektene som gjennomføres. Det ivaretar potensielt også sikkerheten bedre, da det ikke blir samlet inn store mengder fysiske samtykkeskjema.
- **Digitale lommebøker.** EUs arbeid med digitale lommebøker må følges tett, og digitaliseringsstrategien bør også omfatte en strategi for utrulling av digitale lommebøker i Norge.

Offentlig sektors digitaliseringsarbeid

Offentlig og privat sektor har felles interesse i å bruke ressurser – særlig arbeidskraft som er den knappeste faktoren – til det som koster mest av seg. Vi må lage smartere arbeidsprosesser og gi mer velferd til innbyggerne for hver krone og hvert årsverk som blir brukt. Digitalisering er den største faktoren for produktivitetsvekst, og derfor av svært stor betydning for samfunnet.

Norge har en sterk tradisjon for et godt samarbeid mellom offentlig, privat og ideell sektor. Det er et fortrinn vi må ta vare på. Samtidig opplever vi at den digitale omstillingen flytter grensene for hva man kan få til, og hvordan. Digitalisering og god forvaltning av data åpner muligheter for en rekke nye verdiøkende tjenester. Samtidig kan det bli mer krevende å avgjøre hvor i verdikjeden det offentliges virksomhet naturlig slutter. Dette forsterkes av at det offentlige har mange roller som påvirker ulike markeder, og at interaksjonspunktene flyttes i det digitale tjenestetilbudet.

Det er et stort urealisert potensial for innovative innkjøp, eller bruk av innkjøp som verktøy for å stimulere innovasjon. Bransjer som er avhengige av salg til offentlig sektor kan styrke sin innovasjon og øke bruken av ny teknologi gjennom hva det offentlige etterspør.

Mandatet for offentlige innkjøp må derfor være tydelig på at forskning og innovasjon både er en sentral drivkraft for bærekraftig vekst, sikkerhet, og et viktig virkemiddel for å øke avkastningen av offentlige investeringer.

Om en offentlig virksomhet utvikler digitale løsninger eller tjenester alene vil virksomheten potensielt dra stor nytte av det, mens en kommersiell virksomhet mer naturlig vil skalere tjenestens grunnidé, algoritmer og løsninger til andre sektorer og andre land. Offentlig sektor besitter en mengde data på områder av betydning for næringsutvikling. For eksempel kunne åpne data om hvordan vi forflytter oss kollektivt gi grunn for utvikling av mobile tjenester for brukere i kollektive trafikksystemer, og skape grønne løsninger for et internasjonalt marked.

Mange virksomheter erfarer imidlertid at offentlig sektor utvikler egne og nye tjenester basert på sine data, hvilket i ytterste konsekvens kan bidra til en passivisering av markedet. Vi trenger en aktiv og kompetent offentlig sektor med dyp innsikt innen dataforvaltning. Dette er nødvendig for å sikre god kvalitet i offentlig forvaltning. Offentlig sektor må imidlertid ikke selv utvikle verdikjeder basert på data, men overlate til kommersielle aktører å utvikle framtidrettede tjenester, og gjennom det etablere attraktive markeder for videre skalering av gode tjenester regionalt og globalt.

Abelia anbefaler:

- **Verdikjeder.** Det må gjøres en vurdering av hvor langt inn i verdikjedene det offentlige kan gå, hvilke tjenester som skal leveres av det offentlige, og under hvilke betingelser.
- **Konkurransen med offentlig sektor.** Det må innføres sterkere kontroll med det offentliges rolle i påvirkning av markedet gjennom støtteordninger, regelverk og levering av tjenester i konkurranse med private aktører. Konkurransetilsynets mandat og tilhørende finansiering bør styrkes i tråd med dette.
- **Offentlige anskaffelser** og standardavtaler må fremme gode samarbeidsmodeller og innovative løsninger. Det må innføres risikoavlastningsordninger for å øke tryggheten hos offentlige innkjøpere ved innovative anskaffelser og i forskningsprosjekter.
- **Langtidsplan for digitalisering.** Digitaliseringsstrategien bør legge grunnlaget for en nasjonal langtidsplan for offentlige digitaliseringsprosjekter, som gir en helhetlig oversikt over pågående og planlagte prosjekter. Planen bør følges opp av et regjeringsoppnevnt digitaliseringsutvalg.
- **Medfinansieringsordningen for digitaliseringsprosjekter** har vært et viktig tiltak for å sikre gjennomføring av samfunnsøkonomisk lønnsomme digitaliseringsprosjekter, og bør videreføres. Samtidig bør ordningen sees i sammenheng med forslaget over, og digitaliseringsprosjektene i ordningen i større grad koordineres.

Digital sikkerhet

Koordinerte ondsinnede angrep, gjerne med internasjonalt opphav, blir stadig mer vanlig. Skillet mellom hva som er et angrep mot det norske samfunnet og hva som er et angrep mot enkeltvirksomheter kan være uklart, angrep kan utføres på tvers av sektorer og konsekvensene kan ramme bredt. I NSMs trusselvurdering kommer det frem at vi fra 2019 til 2021 sett en tredobling i alvorlige cyberoperasjoner mot norske myndigheter og virksomheter. Antallet alvorlige og svært alvorlige hendelser har i 2022 holdt seg på et tilsvarende nivå som i 2021. Tar vi ikke inn over oss de økte verdiene og komplekse sårbarhetene i cyberdomenet, øker risikoen for at Kina, Russland og andre trusselaktører skaffer seg tilganger til systemer tilknyttet grunnleggende nasjonale funksjoner uten at vi er klar over det.

IKT-sikkerhet i alle ledd (NOU 2018: 14) tegnet et godt og oversiktlig bilde av dagens organisering av tverrsektorielle etater med ansvar for IKT-sikkerhet, og pekte på behovet for tydeligere styring og bedre koordinering av disse. Abelia støtter utvalgets vurderinger og understreket også da behovet for en tydeliggjøring av hvilket ansvar og oppgaver de ulike departementer, etater og tilsyn har. På tross av utvalgets omfattende kartleggingsarbeid og skisserte problemstillinger, ble den i liten grad fulgt opp med å se på endringsmuligheter i de ulike etaters mandat og ansvarsområder. En ny digitaliseringsstrategi bør følge opp NOUen ytterligere og spesielt vurdere hvorvidt dagens organisering og struktur av IKT-sikkerhetsarbeidet er hensiktsmessig.

- **Regjeringen må sikre norsk deltakelse i EUs satellittprogram IRIS2**, der EU bygger opp kritisk infrastruktur innen satellittkommunikasjon, som i nær fremtid blir den viktigste bæreren av data for alle formål i Europa. Norge er per i dag ansett som tredjeland og utestengt fra deltakelse i dette programmet.
- **Forsterket nordisk samarbeid om digital sikkerhet:** Hver for oss er de nordiske landene små markeder. Om vi i større grad kan benytte personell og infrastruktur på tvers, kan vår digitale motstandskraft blir sterkere – både som land og som region. I dette kan inngå en styrking sikkerhetssamarbeidet om klarering og autorisasjon av nordiske statsborgere med et felles nordisk regime for sikkerhetsklarering.
- **Felles informasjonsportal:** Informasjon om digital sikkerhet til bedrifter og innbyggere er fragmentert i dag og spredt mellom ulike aktører som politiet, NSM, Digdir, mfl. Regjeringen bør derfor sørge for at arbeidet med å etablere en felles informasjonsportal etter dansk modell fortsetter.
- **Samhandling på gradert nivå:** For økt digital motstandskraft er vi i tillegg opptatt av at det for sentrale aktører i Totalforsvaret, inkludert privat sektor, raskt etableres bedre løsninger for samhandling på gradert nivå og gis bedre tilgang til trussel- og sikkerhetsinformasjon (slik også hhv. Forsvarskommissjonen og Totalberedskapskommisjonen peker på).
- **Tydelige roller i sikkerhetsarbeidet.** I likhet med Datatilsynet har også NSM flere ulike roller, som spenner fra å være tilsynsmyndighet, rådgiver, sikkerhetstester, kursholder og godkjenninginstans. Vi mener også disse funksjonene bør utredes med formål å skape et tydeligere skille mellom de ulike rollene, og et tydeligere skille mellom hva som er det offentliges ansvar og hvilke funksjoner som kan overlates markedet.

Abelia vil avslutte med å takke for muligheten til å komme med innspill, og henviser til følgende relevante rapporter vi har utarbeidet i år:

- [Nøkkeltall for norsk tech – publisert i juni 2023](#)
- [Omstillingsbarometeret 2023 – publisert i august 2023](#)
- [Teknologinæringslivets vekstplan for Norge – publisert i januar 2023](#)

På vegne av Abelia,

Øystein eriksen Søreide /s/
Administrerende direktør

Mikal Kvamsdal
Næringspolitisk rådgiver, teknologi og
digitalisering